

Літэратура

1. Бархударов, С. Г. Лексическая синонимия : сборник статей / С. Г. Бархударов. – М. : Наука, 1967. – 180 с.

2. Ровдо, И. С. Межъязыковая омосемия в собственно лингвистическом и культурологическом аспектах / И. С. Ровдо // Беларускаруска-польскае супастаўляльнае мовазнаўства, літаратуразнаўства, культуралогія : матэрыялы V Міжнар. канф. (Віцебск, 25–27 мая 2000 г.) ; пад агул. рэд. А. М. Мезенкі, Л. М. Вардамацкага. – Віцебск, 2000. – С. 132–137.

Да пытання аб часцінамоўнай прыналежнасці тэрміналагічнай лексікі

*Кузняцова Д. У.,
асп. Цэнтра даслед. бел. культ.,
мовы і літ-ры НАН РБ,
наук. кір. Рычкова Л. В.,
канд. філал. навук., дац.*

Лексіка-граматычная класіфікацыя тэрміналагічных адзінак займае важнае месца ў тыпалогіі лінгвістычнай класіфікацыі спецыяльнай лексікі. Адным з дыскусійных пытанняў у аспекце гэтай класіфікацыі з’яўляецца пытанне аб часцінамоўнай прыналежнасці тэрмінаў.

Лінгвістамі ўжо даўно адзначаны той факт, што асноўны масіў тэрмінаў у разнастайных прадметных галінах прадстаўлены назоўнікамі. Такая тэндэнцыя звязана з намінатыўнай функцыяй тэрмінаў, як лексічных адзінак, якія называюць пэўныя спецыяльныя паняцці. Назоўнікі характарызуюцца істотным патэнцыялам у тэрмінаўтварэнні, паколькі яны могуць з’яўляцца сродкам лексічнага афармлення паняццяў, якія належаць да разнастайных катэгорый: прадметы, працэсы, прыметы і інш.

Так, В. С. Ахманова адзначала, што ў еўрапейскіх мовах маюцца «неабмежаваныя магчымасці ўтвараць аддзеяслоўныя назоўнікі і адцягненыя назоўнікі, утварэння ад асноў прыметнікаў», і таму, на яе думку, «асноўны склад тэрміналагічнага спіса для гэтых моў можа быць вычарпаны назоўнікамі» [1, с. 11]. Акрамя таго, даследчыца падкрэслівала факт пашырэння з’явы субстантывацыі прыметнікаў і прыслоўяў у межах лінгвістычнай тэрміналогіі [1, с. 11].

На пераважнае выкарыстанне аддзеяслоўных назоўнікаў ў тэхнічнай тэрміналогіі ў свой час звярнуў увагу Р. В. Вінакур. Як лічыў вучоны, катэгорыя дзеяння «у тэхнічнай тэрміналогіі выступае не ў форме саміх дзеясловаў, якія не могуць быць выразнікамі лічбнага суб’екта, а ў форме адцягненых назоўнікаў, якія захоўваюць значэнне дзеяння, але спалучаюць яго са значэннем прадметнасці» [2, с. 13].

Прынцыпова важную заўвагу адносна гэтага пытання зрабіла В. П. Даниленка. Яна прапанавала размяжоўваць сферу фіксацыі і сферу функцыянавання тэрміналагічных адзінак, паколькі «нельга вывучаць тэрміналогію, якая прадстаўлена толькі лексікаграфічным жанрам» [3, с. 43]. Даследчыца лічыла, што тэрміналагічны статус, акрамя назоўнікаў, у пэўных умовах могуць набываць і прыметнікі, дзеясловы, прыслоўі [3, с. 42–57].

Б. М. Галавін і Р. Ю. Кобрын таксама прытрымліваюцца шырокага разумення марфалагічнай прыналежнасці тэрмінаў. Безумоўна, у першую чаргу яны адзначылі тую вызначальную ролю, якую адыгрываюць у тэрміналагізацыі назоўнікі, але падкрэслілі, што «ў маўленні ў працэсе тэрмінавання розных відаў паняццяў функцыянуюць тэрміны-дзеясловы, прыметнікі, прыслоўі» [4, с. 72]. Пашыраная класіфікацыя спецыяльных адзінак паводле іх часцінамоўнай прыналежнасці прапанавана У. М. Лейчыкам [5, с. 94] і Н. С. Гаранінай [6, с. 25].

Такі падыход сапраўды можна прызнаць пануючым у лінгвістычнай навуцы. Як адзначылі Б. А. Плотнікаў і Л. А. Антанюк, «у сучасным мовазнаўстве выразна акрэслілася тэндэнцыя ўключэння ў склад тэрміналогіі розных часцін мовы, што адкрывае новыя перспектывыныя бакі ў вывучэнні асаблівасцей мовы навукі і тэхнікі» [7, с. 375].

Паколькі лексікаграфічныя крыніцы не могуць адлюстраваць увесь спектр спецыяльных адзінак, важна ўлічваць і той шырокі тэкставы матэрыял, у якім тэрміналагічная лексіка непасрэдна функцыянуе. Акрамя навуковых і навукова-папулярных тэкстаў, у якіх тэрміны з’яўляюцца цэнтральнай і неад’емнай часткай лексічнага складу, тэрміналагічныя адзінкі функцыянуюць і ў тэкстах СМІ, што сведчыць аб пэўным зніжэнні абмежаванасці выкарыстання спецыяльнай лексікі ў сучасных умовах. Аналіз спецыяльных лексем, прадстаўленых у беларускамоўных медыйных тэкстах, на прадмет іх часцінамоўнай прыналежнасці можа спрыяць удакладненню асаблівасцей сістэмных адносін, характэрных для беларускай тэрміналогіі, паколькі «ўключэнне ў склад тэрміналогіі не толькі тэрмінаў-назоўнікаў, але і тэрмінаў-прыметнікаў, тэрмінаў-дзеясловаў дазваляе выявіць асаблівасці ўтварэння і функцыянавання іменных, ад’ектывных і дзеяслоўных тэрмінаў, вызначыць іх словаўтваральныя магчымасці ў якасці вытворных асноў пры стварэнні тэрміналагічных словаўтваральных гнёзд у сістэме беларускай тэрміналогіі» [7, с. 375].

Літаратура

1. Ахманова, О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : Сов. энциклопедия, 1966. – 607 с.
2. Винокур, Г. О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии / Г. О. Винокур // Труды МИФЛИ. – М., 1939. – Т. 5. – С. 3–54.

3. Даниленко, В. П. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов / В. П. Даниленко // Исследования по русской терминологии : сб. ст. ; под ред. В. П. Даниленко. – М. : Наука, 1971. – С. 7–67.

4. Головин, Б. Н. Лингвистические основы учения о терминах : учеб. пособие для филол. спец. вузов / Б. Н. Головин, Р. Ю. Кобрин. – М. : Высшая школа, 1987. – 105 с.

5. Лейчик, В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура / В. М. Лейчик. – 3-е изд. – М. : ЛКИ, 2007. – 256 с.

6. Гаранина, Н. С. Специальная лексика : учеб. пособие по лексике соврем. рус. яз. для студентов-заочников фак. журналистики гос. ун-тов / Н. С. Гаранина – М., 1967. – 48 с.

7. Плотнікаў, Б. А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум / Б. А. Плотнікаў, Л. А. Антанюк. – Мінск : Інтэрпрэссэрвіс; Кніжны Дом, 2003. – 672 с.

Тайгены и ёгены в китайской лингвистической традиции

*Манкевич А. А., магистрант БГУ,
науч. рук. Гордей А. Н, д-р филол. наук, проф.*

Проведение типологических исследований невозможно без соответствующих «инструментов», которые позволяли бы сравнивать изолирующие и аффиксирующие языки. В этой статье речь пойдет о таком средстве контрастивного анализа, как категоризация множеств языковых знаков.

Существующие классификации языковых знаков, истоки которых – «от-латинская грамматика», нельзя назвать универсальными: они подходят только для флективных языков. Возникает вопрос: как сравнивать абсолютно разные языки?

Подходящая для типологических исследований категоризация множеств языковых знаков рассматривается в комбинаторной семантике А. Н. Гордея, восходящая к идеям В. В. Маргынова о семантическом кодировании, а также к трудам З. Харриса в области ядерной семантической цепочки и исследованиям по комбинаторной логике Х. Карри и Р. Фэйза, П.-Л. Курьена, В. Э. Вольфенгагена. В соответствии с положениями комбинаторной семантики, семантически все знаки делятся на тайгены и ёгены. Части языка – это подмножества языковой системы, элементами которых являются знаки с общим предельно абстрактным значением [1, с. 70]. Тайгены обозначают индивидов, например, 大使 ‘посол’, а ёгены, в свою очередь, обозначают признаки индивидов, например, 飞 ‘летать’, ‘летающий’. Индивид и признак индивида – универсальные семантические категории, универсальные стереотипы, избранные основанием выделения языковых подмножеств, которых